

ROSTOUCÍ NEBEZPEČÍ POVODNÍ: „TAK DÁL UŽ NE“

Pod tímto názvem přinesl informační čtvrtletník „Nachrichten“, který vydává pro své členy německá ARL (Akademie für Raumforschung und Landesplanung), desatero budoucí ochrany před povodněmi¹⁾. Škody, které napáchaly letošní záplavy na majetku, životech i na kulturním dědictví v mnoha zemích Evropy, nemohou nechat ani tuto instituci pasivní. Protože o jejích aktivitách a české i slovenské účasti na její činnosti informujeme v našem časopise průběžně, považujeme za vhodné upozornit i naši odbornou veřejnost na přístup ARL k budoucí ochraně před povodněmi. Proto nabízíme i tuto (volně interpretovanou) informaci o uvedeném „desateru“.²⁾

V Německu, podobně jako u nás, vyvolává situace těsně po povodni snahu provést co nejrychlejší obnovu. Obnovou se však většinou rozumí návrat k původnímu stavu, tedy na místech, která jsou z hlediska povodňového nebezpečí i nadále zranitelná. Této tendenci však je nutné říci zásadně: NE! Velkou roli

v tomto přístupu bude mít prostorové a územní plánování. Proto ARL zpracovává zkušenosti ze čtyř velkých povodňových událostí v posledních 10 letech ve svém pracovním okruhu „Prostorově orientovaný management rizikových situací v technice a životním prostředí“. Na základě této práce určuje následujících deset bodů další ochrany před povodněmi z hlediska prostorového a tedy i územního plánování:

1. Rizika číhají stále v pozadí a sto procentní jistoty nelze nikdy dosáhnout.

Nejen horská údolí a území velkých toků, případně území ochranných hrází, ale dnes už i některá výše položená území jsou ohrožována povodněmi, protože přívalové vlny dosahují od 90. let stále větší výšky.

2. K překonání rizika je již k dispozici plánovací instrumentárium, které musí být důsledně využito.

V tomto bodě jsou uvedeny odkazy na

legislativní ustanovení v německém zákoně o prostorovém uspořádání (Raumordnungsgesetz – ROG).

3. Současně platí: Instrumentárium prostorového plánování se jen částečně orientuje na rizika a musí se dále rozvíjet.

Ve jmenovitě uvedených paragrafech ROG se musí doplnit zejména:

- cíl resistance území proti katastrofám,
- zásada, že celkové území se musí rozvíjet tak, aby přírodní a antropogenní systémy byly posíleny ve schopnosti odolávat katastrofám. Současně je potřeba přihlížet k ochraně podnebí.

4. Zvláště ohrožená území je nutné zařadit do tříd podle stupně povodňového nebezpečí.

Existující diferencované znalosti o stupni ohrožení podle polohy ve vztahu k řece v územích horských údolí a údolí velkých říčních toků, případně v nízkých polohách chráněných hrázemi, je

1) ARL – Erklärung zur Hochwasserkatastrophe, Wachsende Hochwassergefahren: Kein „Weiter so,“ Burkhard Lange, in Nachrichten No.3, 2002, Hannover.

2) Podrobné informace a názory o protipovodňové ochraně měst, které odpovídají i této deklaraci ARL, je možné najít v nedávno vydané knize „Město a povodeň – strategie rozvoje měst po povodních“, zpracované kolektivem odborníků pod vedením doc. ing. arch. M. Konvičky, Csc., ERA Brno, 2002

nutné koordinovaně sloučit. K tomu je nutné připočítat:

- území počátku (vzniku) povodní,
- území stanovená rezortními předpisy jako záplavová (která je nutné udržet volná od překážek odtoku a zastavění),
- potenciální záplavová území (předcházení škodám při selhání ochrany hrázemi),
- retenční prostory (zřizování poldrů a zdrží pro aktivní povodňový management).

5. Podle rizika je nutné uplatnit ustanovení o způsobu užívání.

Prostorové plánování (a tedy i zemské, regionální a územní plánování) musí do budoucna silněji než dosud upřesnit, že využívání území je přípustné jen v závislosti na velikosti rizik. Podle toho je nutné vymezit plochy, vyhrazené z hlediska nebezpečí obdobně jako v plánech využití území, a dále plochy v oborových plánech tak, aby se zvýšil jejich retenční potenciál (např. určení využití ploch v agrárních plánech).

6. Zděděnou stavební substanci je nutné chránit, existující louky je nutné zachovat a zrušené podle možnosti znovu zřídit, nebezpečná využití ne-

patří v žádném případě do záplavových území.

Zachované louky je nutné bezpodmínečně udržet volné od zastavění – řeka musí mít volný prostor. Stávající zástavba v blízkosti řek musí být upravena tak, aby byla odolná proti škodám, nové zástavbě (i rekreační) v ohrožených lokalitách je nutné zabránit. Zejména průmyslové podniky, které by mohly znečistit vodu při povodni, musejí být předem zabezpečeny – k tomu je nutné vydat oborové předpisy.

7. Zkušenosti je nutné vyhodnotit; znalosti o povodních provázet a rozšiřovat.

Zkušenosti z posledních i předcházejících povodní se musejí vyhodnotit a poznatky široce zpřístupnit. Současně vznikají nové otázky pro výzkum, např. způsoby projektování a provádění staveb, varovná signalizace povodní, rizikový management apod. Pro územní plánování je nutné vědět, jaká výška hladiny ohrožuje přilehlá města a vesnice a v jaké míře. Proto musí být ve všech zemích povodňový atlas povinným podkladem pro zpracování územních plánů.

8. Spolupráce v prostorovém uspořádání je důležitější než dosud.

Voda teče shora dolů! Proto se ti, kteří leží výše, snaží vody co nejrychleji zbavit na úkor těch „níže ležících“. Těm tak vznikají „rychlejší“ a větší škody. Proto je nutné zřídit vyrovnávací mechanismy, aby již na horním toku řeka měla možnost co největšího výtoku do území, kde nezpůsobí škody (revitalizace a renaturace potoků, zřizování poldrů, odbourání hrází, pokud nejsou nutné).

9. Existence rizika a jeho následků musí být uživatelům území stále jasněji na očích.

Starost o riziko, kterou má veřejná správa, však nesmí snižovat iniciativu soukromých uživatelů území, naopak: musí se jim stále objasňovat, že je jejich povinností preventivně se starat o snížení rizika (např. uzavřením pojištění).

10. Změna sebevědomí je nezbytná.

Změny klimatu, spojené s přibýváním množství a intenzity srážek, vyžadují změnu společenského sebevědomí. Pocit bezpečnosti, vyplývající z technických zařízení, případně staveb, je často klamný. Není odpovědné zavírat oči před poznatelnými riziky.

Ing. Zdeněk Přikryl, CSc.